

ภาวะผู้นำและธรรมาภิบาลของผู้บริหาร
สถานศึกษา: กรณีศึกษา โรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
Leadership and Good Governance of
School Administrator: A Case Study of
Phra Pariyattidhamma School

พระสหพน จี้อปา*

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำและธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา: กรณีศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 3) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้ธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับพฤติกรรมการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research)

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 149 คน ส่วนใหญ่เป็นฆราวาส จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 72.5 เป็นเพศชาย 102 คน คิดเป็นร้อยละ 68.5 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 38.9

* นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต

วุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือนักธรรม จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 72.4 ในจำนวนนี้เป็นระดับนักธรรมเอกจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 88.4 วุฒิการศึกษาสูงสุดปริญญาตรี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 76.5 ตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษา ตำแหน่งครูประจำ จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 71.1 ประสบการณ์การทำงาน 5 -10 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 33.6 สำหรับ 1) ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า ด้านการบริหารงานวิชาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.16$ S.D. = 0.717) รองลงมา คือ ด้านการบริหารงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.09$ S.D. = 0.757) และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริหารงานงบประมาณ ($\bar{X} = 2.97$ S.D. = 0.823) 2) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.89$ S.D. = 0.867) เมื่อพิจารณา พบว่า ด้านความสัมพันธ์กับบุคลากรและชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 2.92$ S.D. = 0.853) รองลงมา คือ ด้านการปฏิบัติการ ($\bar{X} = 2.91$ S.D. = 0.856) และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านคุณลักษณะ ($\bar{X} = 2.87$ S.D. = 0.892) 3) เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.95$ S.D. = 0.877) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีอยู่ 3 ด้าน ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักการมีส่วนร่วม และ 3) หลักความคุ้มค่า มีค่าสูงสุดในระดับเดียวกัน ($\bar{X} = 2.96$ S.D. = 0.817), ($\bar{X} = 2.96$ S.D. = 0.856), ($\bar{X} = 2.96$ S.D. = 0.892) และ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับพฤติกรรมการใช้ธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า มีค่าความสัมพันธ์เป็นบวกในระดับมีความสัมพันธ์มาก ณ ระดับนัยสำคัญ .01

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรมีการกำหนดมาตรฐานผู้บริหารโรงเรียน และมีการสอบตามมาตรฐานทุกปี ควรมีการกำหนดคุณสมบัติครูผู้สอน รับสมัคร และสอบบรรจุครูผู้สอนตามมาตรฐาน และมีการจัดงบประมาณสำหรับครูผู้สอนอย่างเป็นทางการ ควรมีการจัดห้องเรียนตามความสามารถของนักเรียน ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ควรมีการจัดอบรมสัมมนาและ

ทำโครงการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยใช้การประเมินจากภายในสถานศึกษาและจากภายนอก ในระดับนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ด้านธรรมาภิบาลของผู้บริหาร ควรมีการจัดอบรมสัมมนาและทำโครงการในสถานศึกษาเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในด้านปัจจัยที่มีผลต่อการจัดงบประมาณในด้านบุคลากรครู

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ธรรมาภิบาล, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The dissertation entitled "Leadership and good governance of school administrator: A case study of Phra Pariyattidhamma school had the objectives to study the factors and conditions of efficiency of Phra Pariyattidhamma school 1) to study the factors and conditions that affect the effectiveness of Phra Pariyattidhamma school 2) to study the leadership of school administrators 3) to study the principles of good governance behavior of Phra Pariyattidhamma school and 4) to study the relationship between leadership and good governance behavior of school administrators. This research was a mixed method research.

The findings showed that respondents 149 people were non-monk of 108 people or 72.5%, male 102 people or 68.55, aged 31-40 years were 58 people or 38.9%, Divine Scripture Study of 89 persons or 72.4 percent, of the primacy of divine level 76 people or 88.4%, Bachelor degree of 114 people or 76.5%, positions in schools where teachers of 106 people or 71.1%, Experience 5-10 years of 50 people or 33.6%.

Factors and conditions that affected the school administration Scripture, the management and technical factors had the highest mean ($\bar{X} = 3.16$, $SD = 0.717$), followed by the General Services Administration

($\bar{X} = 3.09$, $SD = 0.757$) and factor administration budget had the lowest mean ($\bar{X} = 2.97$, $SD = 0.823$) and 2) leadership behavior of school administrators attribute the Scripture. Department of Education had an overall average overall was high ($\bar{X} = 2.89$, $SD = 0.867$), when considered about relationship between personnel and community had an overall average was highest ($\bar{X} = 2.92$, $S.D. = 0.853$) followed by operation factor ($\bar{X} = 2.91$, $S.D. = 0.856$) and the least overall average was the qualification ($\bar{X} = 2.87$, $S.D. = 0.892$) 3) behavior level in using good governance of school administrator the overall average was high ($\bar{X} = 2.95$, $S.D. = 0.877$), considering in dimensions found that there were 3 dimensions which were 1) Rule of Law 2) Participation Law and 3) Worthiness Law had the same overall average ($\bar{X} = 2.96$, $S.D. = 0.817$), ($\bar{X} = 2.96$, $S.D. = 0.856$), ($\bar{X} = 2.96$, $S.D. = 0.892$) and 4) to study the correlation between leadership and good governance of school administrator found that the correlation was in high positive level at .01 significant level.

Recommendation from research: There should be a setting of standard of school administrator and should be annual assessment, including application and assessment for teacher with official standard should be a setting of teachers and budget setting for teachers officially, should set a classroom according to student ability. Leadership of school administrator should set a training and seminar and do the project to develop school administrator leadership by internal audit of the school and policy assessment by National Buddhist Office. Good governance of administrator should set a training and seminar by making into a project.

Recommendation for further research; should study in budget in teacher development factors.

Keywords: Leadership, Good Governance, Educational Administrator

บทนำ

งานด้านการศึกษาเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้น ขึ้นอยู่กับการศึกษาของชาติเป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้ว รัชนีบ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดขึ้นด้วยว่า พลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติกและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตก ถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไป เราอาจจะเอาตัวไม่รอด ปรากฏการณ์เช่นนี้ นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการจัดการศึกษาด้วยอย่างแน่นอน เราต้องจัดงานด้านการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ” (พระบรมราโชวาทที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2510)

สถาบันพระพุทธศาสนากับการศึกษา มีความเกี่ยวเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะในอดีตวัด เป็นศูนย์กลางของการศึกษาของทุกชนชั้น ไม่ว่าจะเป็น เชื้อพระวงศ์ บุตรหลานขุนนาง คหบดีจนกระทั่งถึงราษฎรทั่วไป โดยได้รับความเมตตาจากพระภิกษุเป็นครูสอนและจัดระบบการศึกษา มาตั้งแต่ครั้งสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาของคณะสงฆ์ นับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อความเจริญของสถาบันพระพุทธศาสนา และสถาบันชาติ เพราะพระสงฆ์ที่มีการศึกษาที่ดี มีคุณธรรม มีภูมิปัญญาสูง ย่อมสามารถช่วยเหลือค้ำชูสังคมไทยให้รุ่งเรือง โดยวัดจะเป็นแหล่งเรียนรู้ให้การศึกษา อบรมพัฒนา และเป็นที่พึ่งแก่ชุมชน

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในรูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ไทย เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ (พระราชวรมนูณี, 2521, หน้า 355) เป็นโรงเรียนที่วัดตั้งขึ้นในที่ดินของวัด หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ การจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัด กล่าวคือ ภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสภาศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิด

ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับ ได้เจริญก้าวหน้าขึ้น พระภิกษุ สามเณร เรียนกันมาก คณะสงฆ์โดยองค์การศึกษา จึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า โรงเรียนบาลีวิสามันตศึกษาสำหรับนักเรียนวัด โดยสามารถสอบสมทบในชั้นตัวประโยคได้ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้ก็ยังสามารถประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย จึงทำให้พระภิกษุ สามเณร นิยมเรียนกันมาก จนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษานักธรรมและบาลี จะเสื่อมลง เพราะพระภิกษุสามเณรมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากเกินไป ดังนั้น แม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, ฟั่น ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชานักธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่า บาลีศึกษา และปริทัศน์ศึกษา ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรี ว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามันตศึกษา สำหรับนักเรียนวัดเสีย และกำหนดให้พระภิกษุ สามเณรเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ ต่อมาการตั้งนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีใหม่ มีน้อย นักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อยเพราะพระภิกษุสามเณร ส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียน โดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ดังนั้น นักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว จึงได้พากันลงชื่อเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการบ้าง สมครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนศึกษาผู้ใหญ่บ้าง ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะนั้น เกิดความสับสนเป็นอันมาก

ปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยในระยะเริ่มแรก มีเจ้าอาวาส 51 แห่ง รายงานเสนอจัดตั้ง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต่อกรมการศาสนา จนในปัจจุบัน การศึกษาประเภทนี้ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2552 มีการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญถึง 401 โรงเรียน โดยในสถานศึกษาเหล่านี้ มีพระภิกษุและสามเณรเข้ารับการศึกษ จำนวนถึง 56,109 รูป (สถิติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, 2552, หน้า 1)

ซึ่งแนวทางในการศึกษาที่จะนำสถานศึกษาแผนกโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ไปสู่มาตรฐานการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ที่สมบูรณ์ได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษา ที่สามารถบูรณาการระหว่างปัญญาธรรม คุณธรรม วัฒนธรรม และการจัดการสถานศึกษา อย่างเป็นระบบ เนื่องจากในปัจจุบันมาตรฐานของการศึกษา ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ยังมีมาตรฐานการศึกษา ที่ขาดประสิทธิภาพ ทั้งด้านความรู้และทักษะของผู้เรียน ด้านความสามารถในการจัดการเรียน การสอนของครูผู้สอน ด้านหลักสูตร และการผลิตสื่อการเรียนการสอน ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ดูแล รวมทั้ง การจัดการบริหารสถานศึกษาที่ยังไม่ได้คุณภาพ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบ ต่อคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา ดังผลการประเมินการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบสอง (พ.ศ. 2549-2552) ที่มีผลการประเมิน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 391 แห่ง มีโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา 209 โรง คิดเป็นร้อยละ 53.45 ในขณะที่โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ไม่ผ่านการรับรองจำนวน 182 โรง คิดเป็น ร้อยละ 46.55 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบสอง พ.ศ. 2549-2552)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
2. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
3. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้ธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับพฤติกรรมการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กระบวนการ กล่าวคือ

กระบวนการที่ 1 วิจัยเอกสาร เพื่อแสวงหาตัวแบบแนวคิดภาวะผู้นำและหลักธรรมาภิบาลภาคทฤษฎี ทั้งนี้ โดยใช้ภาวะผู้นำและหลักธรรมาภิบาลใช้เทคนิคการสังเคราะห์แบบ Argumentation

กระบวนการที่ 2 การวิจัยภาคสนาม มีการดำเนินการดังนี้

การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อแสวงหาข้อมูลเชิงประจักษ์ และพิสูจน์โดยใช้ตัวแบบที่ได้จากการวิจัยเอกสารเป็นกรอบในการศึกษาผลการวิจัยภาคสนาม จะได้แนวคิดภาวะผู้นำและหลักธรรมาภิบาลในภาคปฏิบัติหลักซึ่งเป็นแนวทางของตะวันตกเป็นตัวตั้ง เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้แบบนิรนัย (Deductive Method) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 149 คน ได้แก่ 1) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย คือ ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนจำนวน 39 รูป/คน 2) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดพะเยา คือ ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนจำนวน 37 รูป/คน 3) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน คือ ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนจำนวน 37 รูป/คน 4) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดแพร่ คือ ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนจำนวน 36 รูป/คน

การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อแสวงหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลนั้นมาสรุป ซึ่งการแสวงหาความรู้ในกระบวนการนี้ ใช้วิธีอุปนัย (Inductive Method) ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์

เชิงลึก (in-depth interview) และวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มจังหวัดเชียงราย คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย ในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้แก่ ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน จำนวน 19 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มจังหวัดพะเยา คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดพะเยา ในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้แก่ ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน จำนวน 12 รูป/คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มจังหวัดน่าน คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน ในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้แก่ ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน จำนวน 13 รูป/คน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มจังหวัดแพร่ คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดแพร่ ในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้แก่ ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ ครู บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน จำนวน 6 รูป/คน

กลุ่มที่ 5 ผู้บริหารระดับนโยบาย คือ ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตัวแทนสำนักงานโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่กำกับดูแลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้แก่ ผู้บริหาร ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านการเรียนการสอนของโรงเรียน จำนวน 2 คน

สรุปผลการศึกษา

ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 149 คน ส่วนใหญ่เป็นฆราวาส จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 72.5 เป็นเพศชาย 102 คน คิดเป็นร้อยละ 68.5 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 38.9 วุฒิการศึกษาปริญญาตรีจำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 72.4 ในจำนวนนี้เป็นระดับนักธรรมเอกจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 88.4 วุฒิการศึกษาสูงสุดปริญญาตรี จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 76.5 ตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษาตำแหน่งครูประจำ จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 71.1 ประสบการณ์การทำงาน 5-10 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 33.6

ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้แก่ ปัจจัยการบริหารวิชาการ การบริหารงานด้านงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปมีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดีทุกปัจจัย

องค์กรจะมีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องมีปัจจัยการบริหารที่เหมาะสมและเพียงพอ ได้แก่ ลักษณะองค์กรซึ่งคือ โครงสร้างองค์กรของโรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องมีโครงสร้างแบบเดียวกันทั่วประเทศ สภาพแวดล้อมภายในองค์กร ประกอบด้วย หลักสูตรการเรียนการสอน สถานที่เรียน อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน และงบประมาณที่เพียงพอ บุคลากรประกอบด้วยผู้สอนและบุคลากรผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการเรียนการสอน ในด้านการบริหารและธุรการ และเป้าหมายขององค์กรประกอบด้วยจำนวนนักเรียน จำนวนนักเรียนที่สอบผ่าน หลักสูตรต้องกำหนดให้ชัดเจน โดยมีวิธีการประเมินผลการดำเนินงานที่ชัดเจน มีมาตรฐาน ตรวจสอบได้ เพื่อจะได้นำไปสู่เป้าหมายของการมีประสิทธิภาพของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ได้แก่ มีจำนวนนักเรียนสอบผ่านในแต่ละหลักสูตรได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

ปัจจัยในด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ด้านคุณลักษณะ ด้านความสัมพันธ์กับบุคลากร ด้านการปฏิบัติงาน และด้านกระบวนการทำงาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดีทุกปัจจัย ปัจจัยด้านพฤติกรรมการใช้ธรรมาภิบาลผู้นำ

ของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ได้แก่ หลักนิติธรรม
หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและ
หลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี โดยภาพรวมปัจจัยและเงื่อนไข
ทั้ง 4 ด้าน อันได้แก่ ปัจจัยการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ
การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหาร
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในระดับมาก ($\bar{X} = 3.05$,
 $S.D.=0.783$) ปัจจัยและเงื่อนไขด้านการบริหารวิชาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด
($\bar{X}=3.16$, $S.D.=0.717$) รองลงมาได้แก่ ปัจจัยและเงื่อนไขด้านการบริหารงาน
ทั่วไป ($\bar{X}=3.09$, $S.D.=0.757$) และปัจจัยด้านการบริหารงานงบประมาณ
มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=2.97$, $S.D.=0.823$) และพฤติกรรมภาวะผู้นำด้าน
คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในมาก ($\bar{X} = 2.87$, $S.D. = 0.892$) แต่เมื่อพิจารณา
ในแต่ละข้อ พบว่า เป็นผู้บริหารที่มีความเชื่อมั่นว่าความซื่อสัตย์เป็นสิ่งสำคัญ
ในสถานที่ทำงานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 3.03$, $S.D. = 0.841$) รองลงมา
คือ เป็นผู้บริหารที่อ่อนน้อมถ่อมตนกับทุกคน โดยไม่รู้สึกกังวลกับการกระทำ
ของตนเอง ($\bar{X} = 2.91$, $S.D. = 0.906$) และเป็นผู้บริหารที่พร้อมจะเป็นผู้สูญเสีย
เพื่อรักษาความโปร่งใสและซื่อตรงมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.79$, $S.D. = 0.927$)

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า ปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผล
ต่อประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านเพศ ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านอายุ ไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้าน
วุฒิการศึกษาปริยัติธรรมและวุฒิการศึกษาทางโลก ไม่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งหน้าที่
ในสถานศึกษา และไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการทำงานของผู้ตอบแบบ
สอบถาม จะเห็นได้ว่า ปัจจัยส่วนบุคคลทั้งหมดอันได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา
ปริยัติธรรม วุฒิการศึกษาทางโลก ตำแหน่งหน้าที่ในสถานศึกษาและประสบการณ์
ในการทำงาน ไม่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา

ภาวะผู้นำด้านคุณลักษณะ กับการใช้ธรรมาภิบาล 6 องค์ประกอบ
ได้รับการยอมรับสำหรับสมมติฐานทางเลือกและปฏิเสธสมมติฐานหลัก

โดยธรรมาภิบาลทุกหลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .71 - .90) ภาวะผู้นำด้านความสัมพันธ์กับบุคลากร กับการใช้หลักธรรมาภิบาล 6 องค์ประกอบ ได้รับการยอมรับสำหรับสมมติฐานทางเลือกและปฏิเสธสมมติฐานหลัก โดยหลักธรรมาภิบาลทุกหลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .71 - .90) พฤติกรรมภาวะผู้นำด้านการปฏิบัติงาน กับการใช้หลักธรรมาภิบาล 6 องค์ประกอบ ได้รับการยอมรับสำหรับสมมติฐานทางเลือกและปฏิเสธสมมติฐานหลัก โดยหลักธรรมาภิบาลทุกหลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .71 - .90) ภาวะผู้นำด้านกระบวนการทำงาน กับการใช้หลักธรรมาภิบาล 6 องค์ประกอบ ได้รับการยอมรับสำหรับสมมติฐานทางเลือกและปฏิเสธสมมติฐานหลัก โดยหลักธรรมาภิบาลทุกหลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .71 - .90)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการกำหนดมาตรฐานผู้บริหารโรงเรียน และมีการสอบตามมาตรฐานนั้นทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก
2. ควรมีการกำหนดคุณสมบัติครูผู้สอน และมีการจัดงบประมาณสำหรับครูผู้สอนอย่างเป็นทางการ รวมถึงโครงสร้างเงินเดือน เส้นทางอาชีพ และค่าตอบแทนอื่นๆ พร้อมทั้งมีการรับสมัครและสอบบรรจุครูผู้สอนตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนา

3. ควรมีการจัดห้องเรียนตามความสามารถของนักเรียน ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะไม่สามารถคัดเลือกนักเรียนได้ แต่การจัดห้องเรียนให้ตรงกับความสามารถของนักเรียนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ควรมีการจัดอบรมสัมมนาและทำโครงการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร โดยใช้การประเมินจากภายในสถานศึกษาและจากภายนอกในระดับนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนา โดยเน้นในเรื่องคุณลักษณะของการเป็นผู้นำ ในด้านความโปร่งใส ซื่อสัตย์ อ่อนน้อมถ่อมตน ทำงานเพื่อองค์กร และมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน เพื่อพัฒนาผู้บริหารของโรงเรียนให้มีภาวะผู้นำที่ดีมากยิ่งขึ้น

5. ด้านธรรมาภิบาลของผู้บริหาร ควรมีการจัดอบรมสัมมนาและทำโครงการในสถานศึกษาเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยโครงการนี้ต้องมีการเข้าร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ได้แก่ บุคลากร นักเรียนและผู้บริหาร และมีการประเมินจากภายในสถานศึกษา โดยเน้นในเรื่องหลักความมีคุณธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในด้านปัจจัยที่มีผลต่อการจัดงบประมาณในด้านบุคลากรครู โดยศึกษาในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยเงื่อนไข ปัญหา และอุปสรรคในการจัดสรรงบประมาณในด้านบุคลากรครู เพื่อเพิ่มบุคลากรครูที่มีคุณภาพมาตรฐาน จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต่อไป

รายการอ้างอิง

- กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ. (2525). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- . (2521). เอกสารสำหรับใช้ประกอบการพิจารณาเรื่องการศึกษาของ คณะสงฆ์. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กรมวิชาการ. (2544). การวิเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กองพุทธศาสนศึกษา ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2554). สถิติข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2557 ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- . (2555). สภาพการณ์การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตของการปฏิบัติหน้าที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- กฤษณา ผ่องพิทยา. (2547). การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะภาวะที่พึงประสงค์ พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชี้วัดสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กวี วงศ์พุ่ม. (2542). ภาวะผู้นำ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: บี.เค.อินเตอร์พริ้นท์.
- กิติ ตยัคคานนท์. (2535). เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ: บัตเตอร์ฟลาย.
- กิตติชัย สุทธาสีโนบล. (2545). การจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ใน 21 วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- เกษม วัฒนชัย. (2546). ธรรมมาภิบาลกับคอรัปชันในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ปริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.